

Bijlage bij 'Livius als film. Lezen volgens de positionele methode'

Michiel van der Keur

In de eerste kolom staan de kola; in de tweede de volgnummers van de kola per zin. Wanneer een kolom aan begin en eind wordt afgebakend door twee woorden die bij elkaar horen (bijvoorbeeld adjectivum + substantivum), zijn deze woorden vetgedrukt. Wanneer een kolom door één of meer andere kola onderbroken wordt (een omarmende constructie), is deze omarmende constructie gemarkeerd met 'a[' (begin van het kolon) en ']b' (einde). In de derde kolom staat een syntactische analyse van de woordgroep in het kolon; de afkortingen verwijzen naar de acht kolontypen van Fraenkel. De vierde kolom vermeldt de inhoudelijke positie volgens de positionele methode (vetgedrukt), en waar relevant verdere interpretatieve opmerkingen. In elke hoofdzin, maar ook binnen iedere ingebedde predicatie (bijzin, AcI of participiumgroep), vinden we de posities perspectief – 2^e speler – 3^e speler – relatie; omwille van de leesbaarheid heb ik niet *alle* ingebedde predicaties uitgesplitst. De laatste kolom bevat per kolom een parafrase (geen vertaling), zodat de opeenvolging van beelden of ideeën duidelijk zichtbaar is.

26.18: Scipio Minor wordt tot opperbevelhebber gekozen

In Spanje waren de twee commandanten van het Romeinse leger, proconsul P. Cornelius Scipio en diens broer en *legatus* Cn. Cornelius Scipio gesneuveld. Omdat de senatoren het niet eens werden wie de nieuwe opperbevelhebber moest worden, besloot men het volk te laten kiezen. Toen er zich echter geen nieuwe kandidaten meldden, kwam het verdriet om de gesneuvelde (en geliefde) leiders weer boven.

[1] <i>maesta itaque civitas prope inops consilii</i>	1	NG	perspectief (met precisering) <i>maesta</i> krijgt nadruk door de positie vóór de connector	En zo is de burgerij bedroefd, ¹ bijna zonder idee wat te doen,
<i>comitiorum die tamen in campum descendit;</i>	2	KERN	kleur (2x) + relatie ; <i>tamen</i> staat op de 2e positie (<i>comitiorum die</i> is een eenheid)	maar op de dag van de verkiezingen gingen ze toch naar het Marsveld;
<i>atque in magistratus versi</i>	3	PTC	precisering bij het doorlopende perspectief ('ze' = de burgers = <i>civitas</i>)	en nadat ze zich naar de magistraten gewend hadden,
<i>circumspectant ora principum</i>	4	KERN	relatie ; <i>ora principum</i> is precisering : zal iemand zich kandidaat stellen?	keken ze rond, en wel naar de gezichten van de leiders,

¹ *itaque* kwalificeert eerder *maesta* (ook door de positie) dan de syntactische zinskern *descendit*.

<i>aliorum alios intuentium</i>	5	PTC	precisering bij <i>principum</i> ; kennelijk niet!	die (echter) allemaal naar elkaar keken;
<i>fremuntque</i>	6	KERN	2 ^e korte kernzin, relatie : reactie van het volk	het volk ging morren
<i>adeo perditas res</i>	7	INF (AcI)	precisering bij de relatie; <i>adeo</i> kondigt een <i>ut</i> -bijzin aan	dat de situatie zó hopeloos was
<i>desperatumque de re publica esse</i>	8	INF	2 ^e AcI, parallel aan 7, eveneens met passief ptc. in eerste positie	en dat er zó gewanhoopt werd aan de staat,
<i>ut nemo audeat in Hispaniam imperium accipere,</i>	9	BZ	precisering bij 7+8	dat niemand het aandurfde het bevelhebberschap over Spanje op zich te nemen,
<i>cum subito P. Cornelius</i>	10a[begin BZ / KERN	BZ met status van hoofdzin (<i>cum inversum</i>); perspectief	toen plotseling Publius Scipio,
<i>Publi filius eius</i>	11	NG	precisering bij 10	de zoon van die Publius,
<i>qui in Hispania ceciderat,</i>	12	BZ	precisering bij 11	die in Spanje gesneuveld was,
<i>[filius] quattuor et viginti ferme annos natus,</i>	13	NG	precisering bij 10	een zoon van ongeveer 25 jaar oud,
<i>professus se petere,</i>	14	PTC	precisering bij 10	(hij) verklaarde dat hij zich kandidaat stelde
<i>in superiore unde conspici posset loco</i>	15	VG	kleur bij relatie (plaats)	op een hogere plaats vanwaar hij goed te zien zou zijn
<i>constitit.</i>]10b	rest KERN	relatie	daar ging hij staan.

Het decor: we zien het volk van Rome verdrietig en radeloos toch maar naar het Marsveld gaan. Hun hoop dat er nog een leider zal opstaan blijkt al direct vergeefs, en ze gaan morren. Dan is daar plots Publius Scipio – we kijken even in het hoofd van de toeschouwers: de zoon van die geliefde Scipio die in Spanje was omgekomen! – die zich kandidaat wil stellen, en hij geeft dat te kennen door op een goed zichtbare plaats te gaan staan.

[2] <i>in quem postquam omnium ora conversa sunt,</i>	1	BZ	kader ; binnen de BZ: <i>in quem</i> = perspectief en anker; <i>omnium</i> = 2° speler	Naar hem werd ieders gezicht gekeerd
<i>clamore ac favore</i>	2	NG	naamw.groep (abl.); perspectief van hoofdzin ²	onder gejuich en instemming
<i>ominati extemplo sunt</i>	3	KERN	relatie	deden ze direct een voorspelling:
<i>felix faustumque imperium.</i>	4	NG	precisering bij <i>ominati</i> , met nadruk ná de relatie	een voorspoedig en gezegend bevelhebberschap.

Het begin van de zin sluit direct aan bij het eind van de vorige: Scipio wilde gezien worden, en iedereen kijkt naar hem. De scène begint met Scipio, die eerst centraal staat (*in quem*), maar niet degene is die handelt. Dan draait de camera naar de menigte; we verwachten een positieve reactie van het volk, zowel vanwege hun hoop op een leider als hun waardering voor vader Scipio; die volgt dan ook direct.

[3] <i>iussi deinde inire suffragium</i>	1	PTC	<i>iussi</i> = perspectief	Vervolgens kregen ze de opdracht om te gaan stemmen
<i>ad unum omnes</i>	2a[begin KERN	precisering bij perspectief	allen tot de laatste man
<i>non centuriae modo,</i>	3	NG	precisering bij 2	(dus) niet alleen (alle) centuriën
<i>sed etiam homines</i>	4	NG	precisering bij 2	maar zelfs (alle) individuen
<i>P. Scipioni imperium esse in Hispania</i>	5	INF (AcI)	2° speler	dat Publius Scipio het bevel krijgt in Spanje
<i>iusserunt.</i>]2b	KERN	relatie ; ringcompositie met <i>iussi</i> : ze deden wat er werd verwacht	dát bevelen ze.

Livius legt met diverse preciseringen grote nadruk op de unanimiteit van de stemmen. Het slot van de zin verrast niet: Scipio moet het bevel krijgen.

² Vanuit *omnium ora* is de overgang naar hun 'roepen en juichen' eenvoudig. Het homoioteleuton *clamore ac favore* bootst het weerklinkende gejuich na.

[4] <i>ceterum post rem actam</i>	1	VG	kader	Maar nadat de daad gedaan was
<i>ut iam resederat impetus animorum</i>	2	BZ	kader ; binnen BZ: perspectief = <i>resederat</i> (ze werden weer rustig), met de rest als precisering	en het weer was gaan liggen, die geestdrift en hartstocht,
<i>ardorque,</i> ³				
<i>silentium subito ortum</i>	3	KERN	perspectief + relatie	ontstond er plotseling een stilte
<i>et tacita cogitatio</i>	4	NG	uitbreiding bij 3; begin <i>tacita</i> sluit aan bij begin <i>silentium</i> in 3; ⁴ ná de relatie, omdat er nog uitwerking volgt: waarover denken ze?	en een zwijgende overdenking
<i>quidnam egissent;</i>	5	BZ vraag	precisering bij <i>cogitatio</i>	wat ze eigenlijk hadden gedaan;
<i>nonne favor plus valuisset quam ratio.</i>	6	BZ vraag	2 ^e precisering bij <i>cogitatio</i>	of hun sympathie niet sterker was geweest dan hun gezond verstand.

Het partikel *ceterum* markeert direct dat na de 'positieve' eerdere zinnen nu een meer negatief verhaalelement zal volgen. *resederat* roept het beeld op van een storm die weer is gaan liggen; nu is er ruimte voor kalme bezinning. Na de afhankelijke vragen verwachten we een toelichting: waarom is het volk gaan twijfelen?

[5] <i>aetatis maxime paenitebat;</i>	1	KERN	perspectief + kleur + relatie ; bezwaar nr.1	Zijn leeftijd was het voornaamste bezwaar;
<i>quidam fortunam etiam domus horrebant</i>	2	KERN	perspectief + 2^e speler⁵ + relatie ; bezwaar nr.2	sommigen zijn ook voor het lot van zijn familie huiverig
<i>nomenque</i>	3a[begin NG	perspectief ; bezwaar nr.3; het naamwoord opent een nieuw kolon (we verwachten nog een toelichting)	en voor de naam (<i>een lezer zal in gedachten 'Scipionis' aanvullen</i>)
<i>ex funestis duabus familiis</i>	4	VG	kleur bij relatie: beginpunt; na <i>ex</i> verwachten we 'vertrekken', 'weggaan'	vanuit twee rouwende gezinnen
<i>in eas provincias</i>	5	VG	kleur bij relatie: doel	naar die provincies

³ Door de alliteratie is het eenvoudiger *ardor* bij de vorige woordgroep te trekken.

⁴ Binnen kola 3 en 4 is er een sterke klankeenheden: in 3 *s* en *u*, in 4 *t*, *a* en *c*.

⁵ De negatieve interpretatie van *fortunam* wordt bevestigd door *horrebant*.

<i>ubi</i>	6a[begin BZ	precisering bij 5	waar
<i>inter sepulcra patris patruique</i>	7	VG	kleur bij volgend werkwoord	midden tussen de graven van zijn vader en oom
<i>res gerendae essent</i>]6b	einde BZ	relatie van BZ	de oorlog gevoerd moest worden
<i>proficiscentis.</i>]3b	rest NG	relatie ; de genitivus vormt de verwachte toelichting bij nomen en het impliciete Scipionis	dáárheen zou hij vertrekken

Drie bezwaarpunten komen achtereenvolgens langs. Eerst *aetatis* (prominent vooraan: 'hij is nog zo jong', hoorde je overal); dan zoomt de verteller in op een kleinere groep (*quidam*), die twijfelt vanwege het lot (*fortunam*) dat de familie had getroffen en vanwege de naam (*nomen*; 'het is een Scipio', hoor je hen zeggen) die ze met de dood (rouw, graven) associëren. We verwachten nu een antwoord op deze twijfel, van Scipio of een ander.

[6] <i>Quam ubi</i>	1a[begin BZ	kader ; <i>quam</i> verankert in de vorige zin en opent een NG, <i>ubi</i> verwacht een persoonsvorm	Zodra deze (<i>gezien de relatieve aansluiting, bevat deze zin een reactie/vervolg op de voorgaande zin</i>)
<i>ab re tanto impetu acta</i>	2	VG	kleur bij NG ⁶	veroorzaakt door het verrichten van de daad met zo'n grote geestdrift
<i>sollicitudinem curamque hominum</i>	3	NG	2 ^e speler van BZ (Scipio is impliciet perspectief na vorige zin)	onrust en zorg van de mensen
<i>animadvertit,</i>]1b	einde BZ	relatie van BZ	hij merkte die op
<i>advocata contione</i>	4	PTC (abl. abs.)	2 ^e kader	hij riep een volksvergadering bijeen en
<i>ita de aetate sua</i>	5a[VG, begin KERN	begin kern, 2 ^e speler ; <i>ita</i> kondigt een <i>ut</i> -BZ aan; de suggereert 'spreken'; antwoord op bezwaar 1	(sprak) zó over zijn leeftijd
<i>imperioque mandato</i>	6	VG (2)	uitbreiding 2 ^e speler	en over het bevel dat hem toevertrouwd was

⁶ Deze woordgroep staat binnen een andere woordgroep die met *quam* begonnen is; aangezien er nog geen kern gevolgd is die congrueert met *quam*, moeten we deze woordgroep als kleur interpreteren.

<i>et bello quod gerundum esset</i>	7	VG (3)	uitbreiding 2 ^e speler; antwoord op bezwaar 3	en over de oorlog die hij moest voeren (<i>Scipio spreekt over de oorlog zelf, en niet over de graven van zijn familie</i>)
<i>magno elatoque animo</i>	8	NG	kleur bij relatie (wijze)	met groots en verheven gemoed
<i>disseruit,</i>]5b	rest KERN	relatie	sprak hij
<i>ut</i>	9a[BZ	precisering bij <i>disseruit</i> ; ut verwacht een persoonsvorm	zodat
<i>ardorem eum qui resederat</i>	10	NG	2^e speler + precisering (Scipio blijft perspectief)	de hartstocht die was gaan liggen
<i>excitaret rursus novaretque</i>]9b	KERN	relatie	(die hartstocht) riep hij weer op en hernieuwde hij
<i>et impleret homines certioris spei</i>	11	KERN	nieuwe kernzin; Livius houdt <i>impleret</i> dicht bij de eerdere werkwoorden, <i>certioris spei</i> staat achteraan omdat het nader gepreciseerd wordt	en hij vulde de mensen met een hoop die méér zekerheid gaf
<i>quam quantam</i>	12a[begin BZ	precisering bij <i>spes</i> (= perspectief)	dan hoeveel (hoop)
<i>fides promissi humani</i>	13	NG	binnen BZ: 2e speler + precisering	het geloof in de belofte van een mens
<i>aut ratio ex fiducia rerum</i>	14	NG	uitbreiding 2e speler + precisering	of een rationele overweging op basis van vertrouwen in de situatie
<i>subicere solet.</i>]12b	einde BZ	relatie	gewoonlijk geven.

Een lange periode, die als geheel antwoord geeft op meerdere zinnen hiervoor. Het tricolon *aetate, imperio* en *bello* (elk aan het begin van hun kolon) antwoordt op de drie bezwaren in de vorige zin (5). In het eerste deel keren diverse woorden uit (4) en (5) terug (*re [...] impetu acta; aetate; gerundum esset*), in het tweede deel (vanaf *ut*) juist woorden uit het begin van (4) (*ardorem eum qui resederat*), waardoor we ook in de woordvolgorde een verschuiving zien van de negatieve stemming naar de eerdere positieve stemming. De twijfel en onrust worden vervangen door hoop en zekerheid.

In bovenstaande zinnen is, net als in de analyse van 21.35, vaak een chronologische volgorde in de opeenvolging van kola te zien. Daarnaast zien we met name in zin (5) ook een voorbeeld van de opbouw van een gedachtegang in opeenvolgende kola (dus een logische of retorische ordening).